

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

У статті запропоновано авторське трактування поняття "професійна компетентність вчителя", сформульовано умови формування професійної компетентності учителя початкових класів за допомогою технології контекстного навчання, запропоновано модель формування професійної компетентності вчителя початкових класів та динамічну модель її реалізації під час фахової підготовки.

Ключові слова: професійна компетентність вчителя, модель формування професійної компетентності вчителя початкових класів.

Модернізація вищої освіти України на засадах Болонської декларації вимагає набуття майбутніми фахівцями у стінах ВНЗ професійної компетентності. Теоретичні й практичні аспекти реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців у вищій школі розкриваються в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених І. Бежа, Н. Бібік, О. Біди, В. Бондаря, С. Глазачева, Н. Глузман, О. Гури, І. Зимньої, М. Євтуха, В. Кальней, Н. Кічук, Л. Коваль, А. Кузьминського, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Ю. Татура, А. Хуторського, М. Чошанова, І. Шапошнікової, Ю. Швалба, С. Шишова, Б. Ельконіна, D. Ravena, T. Hoffmana, M. Linarda, D. Mc. Clellanda, B. Mansfilda та ін.

Професійна компетентність у педагогічній сфері розглядається як "професійна компетентність учителя", "педагогічна компетентність", "професійно-педагогічна компетентність", але ці терміни позначають одне й те саме поняття. Ми використовуємо термін "професійна компетентність учителя", під якою розуміємо *власність особистості*, що виявляється у *здатності* до педагогічної діяльності; *єдність теоретичної й практичної готовності* педагога до здійснення професійної діяльності; *спроможність результативно діяти*, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у професійній діяльності [1].

Метою статті є презентація авторської моделі формування професійної компетентності вчителя початкових класів.

Характеризуючи структуру професійної компетентності вчителя вчені Росії і України звертаються до змісту педагогічної діяльності вчителя, виділяючи або аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний, рефлексивний компоненти, або мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-творчий компоненти. Також структуру професійної компетентності вчителя можна представити у вигляді композиції професійно-діялісного, комунікативного та особистісного компонентів. Саме цього погляду на структуру дотримуюся ми в нашому дослідженні й подаємо класифікацію професійних компетентностей учителя відповідно означеним компонентам [2].

Якщо узяти за основу загальну класифікацію компетентностей на ключові, базові і спеціальні компетентності, то можна стверджувати, що професійна компетентність є нічим іншим, як сукупністю ключових, базових і спеціальних компетентностей; їх ми розглядаємо як ієрархічні рівні-шаблі компетентності. Ці ієрархічні рівні-шаблі виявляються в усіх компонентах структури професійної компетентності вчителя: професійно-діялісному, комунікативному і особистісному. Причому, ключовий рівень необхідний людині будь-якої професії для ефективного функціонування в довкіллі, базовий – вчителям будь-якого предмету, а спеціальний – педагогам, що викладають певний предмет.

Всі розглянуті компоненти компетентності вчителя розвиваються не лише в процесі опанування циклу психолого-педагогічних і дидактико-методичних дисциплін, а за допомогою всієї системи професійної підготовки у вищому навчальному закладі. На відміну від традиційної освіти, орієнтованої на засвоєння знань, компетентнісне навчання спрямоване на придбання окрім знань, умінь, навиків, ще і досвіду практичної діяльності з метою формування у студентів професійної і соціально значущих компетентностей.

Основними організаційними формами навчання у виші є лекція, практичне (семінарське) заняття, самостійна робота студентів та навчальний проєкт. Ці форми навчання мають різні цілі й можливості для формування окремих компонентів професійної компетентності вчителя. Вочевидь під час лекції йде вплив лише на гносеологічний компонент, оскільки, таким чином у студентів формуються професійні знання. Практичне заняття має дещо ширші можливості впливу не тільки на гносеологічний (знання), а й праксеологічний (вміння та досвід професійної діяльності) та аксіологічний (досвід емоційно-ціннісного ставлення до своєї професії, до себе, до учнів, до суспільства) компоненти. Останнім часом близько 60% навчальних годин відводиться на самостійну роботу студентів, і це є виправданим, тому що під час самостійної роботи студент не лише набуває професійних знань та вмінь, а в нього формується емоційно-ціннісне ставлення до предмета діяльності. І, нарешті, вплив на всі компоненти професійної компетентності здійснюється під час виконання студентами навчального проєкту: вони здобувають нові знання, причому ці знання вже мають особистісний сенс; вони є підставою для набуття студентами професійних умінь, які реалізуються під час створення проєкту. Навчальний проєкт являє собою продукт власної діяльності студента, тому він у значній мірі, впливає на набуття ним досвіду емоційно-ціннісного ставлення до своєї професії, до себе, до учнів, до суспільства. Між тим, якість формування окремих компонентів професійної компетентності в значній мірі залежить від педагогічних технологій, які застосовуються на кожному з етапів навчання [5].

Таким чином, в умовах переходу до компетентнісної моделі навчання особливої актуальності набуває визначення технологій навчання у вищій школі, орієнтованих на компетентнісний підхід. Проаналізувавши технології проблемного, проєктного, інтерактивного, ситуаційного навчання, дійшли висновку, що вони поєднуються у технології контекстного навчання [3; 4] і обґрунтували педагогічні умови формування професійної компетентності в майбутнього вчителя початкових класів: створення компетентнісної моделі фахівця й визначення цілей і завдань навчальних курсів на її базі; розробки компетентнісно-зорієнтованої програми кожного з курсів фахових дисциплін; проєктування викладачем навчального процесу, яке передбачає розробку змісту лекцій, завдань для самостійної роботи студентів, навчальних проєктів тощо проблемного характеру; використання методів навчання, що моделюють зміст діяльності фахівця: навчання у дискусії, рольові та імітаційні ігри; проєктування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, направленої на розв'язування проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування за участю викладача; особистісного включення студента в навчальну діяльність [6].

Вихідною є побудова компетентнісної моделі вчителя початкових класів на основі загальної моделі підготовки вчителя, що відображає Галузевий стандарт спеціальності "Початкова освіта", яка повинна містити ієрархічну систему компетентностей та компетенцій, що має бути випускник педагогічного вишу: загально-фахові (базові), предметні й методичні (спеціальні); динаміку їх набуття студентами через опанування базових та спеціальних навчальних дисциплін; рівні набуття професійної компетентності майбутніми вчителями.

Компетентнісна модель є основою для розробки компетентнісно-зорієнтованих програм курсів фахових дисциплін, у яких передбачено цілеспрямоване формування компетентностей через визначення дидактичної мети, сформульованої відповідно до функцій майбутньої професійної діяльності; передбачено, що кожний змістовий модуль забезпечуватиме приріст певної компетентності в студента; відібрано зміст навчальних модулів, які слугують основою для формування компетентностей; визначено перелік компетентностей та компетенцій, що набувають студенти через опанування кожного модуля; визначено види завдань, засобом яких це відбувається; визначено кількість балів, яку студент може одержати за виконання окремих завдань; поєднано традиційні і компетентнісно зорієнтовані технології навчання; враховано ідеї контекстного навчання; стандартизовано оцінювання результатів навчання, що базується на однозначних критеріях оцінки досягнень студентів у контексті специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності та міри підготовленості до неї.

5.Скворцова С.О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики / С.О. Скворцова //е-журнал "Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития" / Журнальные выпуски / Выпуск №4 [2010]; Режим доступа: <http://intellect-invest.org.ua>

6.Скворцова С.А. Педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих специалистов в процессе профессиональной подготовки/ С.А. Скворцова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – Серия "Педагогика, психология". - №1 (4). – 2011. – С. 155 – 158. Режим доступа: <http://edu.tltsu.ru>
